De Plas

De Plas

Lette Broersen

Auteur: Lette Broersen
Omslagontwerp: Lette Broersen
ISBN: 978-94-6538-913-4
© 2026 Lette Broersen
Eerste druk, 2026
Uitgegeven via Brave New Books

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Dit is een roman. Namen, personages en gebeurtenissen zijn fictief. Elke overeenkomst met bestaande personen berust op toeval.

Dit boek is met behulp van AI geschreven.

Proloog

De geur was het eerste.

Lavendel en boenwas en daaronder iets ouds, van hout dat te lang in dezelfde kamer had gestaan. Nora rook het zodra de deur openging, en het was de geur van alle keren dat ze hier was geweest, dertig jaar lang, van schooltassen in de gang en natte schoenen op de mat en Eva die van boven riep dat ze moest komen, en die geur was niet veranderd. Dat had ze niet verwacht: dat een huis niet mee zou veranderen.

Mirjam stond in de deuropening. Ze had de deur al opengedaan voor Nora had aangebeld. Later zou Nora zich afvragen of Mirjam bij het raam had staan wachten en naar het tuinpad had gekeken. Nu dacht ze er niet over na. Ze stond op de stoep met haar weekendtas in haar hand en keek naar het gezicht van de vrouw die haar drie uur eerder had gebeld, met vier woorden die niet in een zin pasten.

Eva is niet meer.

'Kom binnen,' zei Mirjam.

Ze stapte de gang in. Aan de kapstok hing Eva's regenjas, donkergroen, de mouwen gekreukt, de linker half binnenstebuiten zoals Eva hem altijd uittrok. Nora bleef ervoor staan. De jas hing daar omdat Eva hem daar had opgehangen, de laatste keer dat ze bij haar moeder was geweest, en hij hing er nog en niemand had de mouw rechtgetrokken.

Mirjam sloot de deur achter haar.

Ze waren in de gang blijven staan. Mirjam had Nora's handen vastgepakt en haar aangekeken en gezegd: 'Ze is bij de Plas gevonden. Vanmorgen vroeg. De politie denkt dat het een ongeluk was.' Ze had het al vaker gezegd, aan de telefoon, tegen buren, tegen zichzelf, tot de woorden niet meer schuurden.

Nora had iets willen vragen. *Hoe* of *waarom* of *wat deed ze daar*, maar de vragen bleven in haar keel steken en Mirjam had haar losgelaten en was de keuken in gelopen.

In de keuken stond thee. Twee koppen, al ingeschonken, de stoom er nog boven. Earl Grey; de bergamot stak tegen de lavendel uit de gang af.

'Ga zitten,' zei Mirjam. Ze wees naar de stoel bij het raam. Niet naar de stoel aan de overkant van de tafel, met het blauwe kussen dat door de zon was verbleekt. Die stoel was van Eva. Daar ging niemand op zitten.

Nora ging zitten. De thee was te heet om te drinken. Ze sloot haar handen om de kop en de warmte kwam door het porselein in haar handpalmen, eerst alleen aan de randen, toen overal, en het was het eerste wat ze voelde sinds het telefoontje. Ze wist niet of ze wilde dat het ophield.

De dagen liepen in elkaar over.

Die eerste avond was Nora naar boven gelopen, de smalle trap op die bij elke trede anders kraakte. De deurknop van Eva's kamer was koud onder haar vingers. Ze bleef even staan in de deuropening voor ze naar binnen ging.

Het eenpersoonsbed met het ijzeren frame stond tegen de muur, onder het raam. Het dekbed rook naar wasverzachter en naar iets anders, iets zwakkers, dat misschien van Eva was. Op het bureau stonden een leeslamp met een scheef gezakte kop, een pennenbak, een schaar. Aan de muur hing een ingelijste poster van een tentoonstelling in het Boijmans, de hoeken omgekruld onder het plakband. Het was de kamer

van een kind dat volwassen was geworden en weggegaan, en die haar moeder had laten staan zoals hij was, een tussenversie, niet meer van het kind en niet van de vrouw.

Mirjam had in de deuropening gestaan en naar haar gekeken. ‘Als je iets nodig hebt,’ had ze gezegd. Ze had de deur achter zich dichtgetrokken, zacht.

’s Nachts hoorde Nora de klok in de gang tikken, droog en regelmatig, en het geluid van Mirjam die rondliep in de keuken beneden, lang nadat ze zelf naar bed was gegaan. Kopjes die werden neergezet. Een la die open en dicht ging. Het zachte klikken van de lichtknop. Eén keer hoorde ze Mirjam iets laten vallen, een lepel of een deksel, en daarna een stilte die te lang duurde, en toen het geluid van de kraan.

Ze had Thomas gebeld vanuit de tuin, de eerste avond. De tegels onder haar voeten waren koud door haar sokken heen en de hortensia tegen de schutting was een donkere massa in het laatste licht. Ze had zijn voicemail gekregen. Ze had iets ingesproken dat ze zich later niet kon herinneren, iets over Eva en over komen en over dat het niet ging. Toen hij terugbelde, zat ze al in de keuken bij Mirjam en nam ze niet op.

‘Ik blijf hier,’ had ze de volgende ochtend tegen hem gezegd. ‘Tot na de uitvaart.’

‘Dat snap ik,’ zei Thomas. ‘Bel me als je iets nodig hebt.’

Zaterdagmiddag had ze de uitvaart met Mirjam doorgenomen. Mirjam had een map aangelegd, grijs karton, met tabbladen: muziek, tekst, bloemen, gastenlijst. De map lag op de keukentafel tussen de theekopjes en Nora keek ernaar en dacht: ze regelt dit tot in de puntjes, als een evenement. Maar dat was niet eerlijk. Zo deed Mirjam alles. Ze deed de was op woensdag en boodschappen op vrijdag en ze bewaarde kassabonnen in een sigarenblik op de secretaire. Als meisje had Nora er met Eva om gegniffeld en het heimelijk benijd, een huis waar je van tevoren wist wanneer het eten kwam.

‘Ik wil er één gebruiken,’ zei Mirjam. Ze legde drie foto’s op tafel, naast de map. Eva als kind op een schommel, haar benen gestrekt, haar mond open van het lachen. Eva als tiener met een paardenstaart en een blik die zei: ik weet dat je kijkt. Eva op een terras ergens in de zon, begin twintig, een glas in haar hand, haar hoofd schuin.

Mirjam wees naar de middelste. ‘Deze. Ze was vijftien. Het was de zomer dat ze met jullie naar Zeeland ging, weet je nog? Ze belde me elke avond om te vertellen wat ze had gegeten.’ Ze pakte de foto op en haar vingers trilden. ‘Elke avond, Nora. Elke avond belde ze.’

Toen hoorde Nora het: Eva’s stem, helder, ongeduldig, met die lach erin die altijd net te vroeg kwam. *Mam, we hebben mosselen gegeten en ik heb er veertien op.* De keuken werd wazig en ze greep de rand van de tafel vast.

Mirjam legde de foto neer en stond op. Ze liep naar het aanrecht en bleef daar staan met haar rug naar Nora, haar schouders smal in het donkerblauwe vest dat te groot voor haar was, de mouwen opgerold tot haar polsen. Ze huilde, kort en zonder geluid, alleen haar schouders bewogen. Na een halve minuut draaide ze zich om en pakte de theedoek van het aanrecht en depte haar ogen.

‘Je hebt niet gegeten,’ zei Mirjam. Ze legde de theedoek over haar schouder en deed de koelkast open.

‘Ik heb geen honger.’

‘Dat dacht ik al.’

Nora bleef zitten. Aan het aanrecht klonk het geluid van eieren die één voor één tegen de rand van een kom werden gebroken, tik, tik, tik, daarna het tikken van een vork tegen het aardewerk. Boter die in de pan zakte, het schuim eromheen dat kleiner werd en begon te ruisen. Mirjam knipte bieslook van de plant op de vensterbank, recht boven de pan, en de geur trok door de keuken, groen en scherp, dwars door de lavendel heen.

Ze pakte geen ham. Ze keek niet eens naar het bovenste plankje waar het vlees lag. Mirjam wist het al sinds Nora zeventien was. Ze had er toen één keer naar gevraagd, of ze er genoeg aan had, en daarna was er nooit meer iets over gezegd.

De omelet kwam op een bord, goudgeel, de bieslook in donkere streepjes erdoorheen. Mirjam zette er een vork naast. Geen brood, geen zout.

'Eet iets,' zei ze.

Nora nam een hap. Het ei was zacht, de boter nog warm, en sinds de vorige dag had ze alleen thee gehad. Ze mocht dit niet, eten terwijl Eva dood was, en haar lichaam trok zich er niets van aan en wilde meer. Mirjam leek het te weten, want ze zei: 'Ze zou het raar hebben gevonden als je niet at.' De tweede hap kostte meer moeite. Bij de derde liep er een traan over haar wang en ze veegde hem weg met de rug van haar hand en ging door.

Mirjam stond bij het aanrecht en keek toe tot Nora de vork neerlegde. Zelf had ze niets genomen. Daarna liet ze water in de pan lopen en schrobde de rand tot er niets meer van over was.

'De muziek,' zei ze. 'Daar moeten we het over hebben.'

Ze bespraken de muziek. Mirjam had een lijstje gemaakt, drie opties, in haar kleine, rechte handschrift op de achterkant van een envelop. Een stuk van Schubert dat Eva ooit mooi had gevonden. Een lied van Bløf dat ze op haar zestiende grijs had gedraaid. En een pianostuk, Satie, dat Mirjam zelf wilde.

'Niet alle drie,' zei Nora.

'Nee. Eén bij binnenkomst, één bij het afscheid.'

Ze luisterden naar de Schubert op Mirjams telefoon, het geluid blikkerig en te zacht in de keuken. Mirjam zat kaarsrecht en hield haar kop vast zonder te drinken. Toen het stuk halverwege was, zette ze het uit.

'Het klinkt anders als je weet waarvoor het is,' zei ze.

Ze kozen de Schubert bij binnenkomst en de Satie bij het afscheid. Mirjam schreef het op en Nora keek naar haar terwijl ze schreef, de pen stevig tussen haar vingers, de letters klein en zeker.

Later die middag zei Mirjam: 'Ik had vaker moeten luisteren.'

Nora keek op. 'Hoe bedoel je?'

'Naar haar. De laatste maanden. Ze was stiller dan anders. Ik dacht dat het de ruzie was, met jou, dat ze er nog mee zat. Ik had moeten doorvragen.' Ze vouwde de theedoek dubbel en legde hem op haar schoot. 'Maar je wilt je kind niet dwingen om te praten. Je wilt het respecteren. En dan is het te laat.'

Het was het eerste wat Mirjam sinds Nora's aankomst had gezegd dat niet over de uitvaart ging.

Zaterdagavond reed Nora naar huis. Ze had het Mirjam verteld en Mirjam had geknikt en in de deuropening gestaan terwijl Nora haar tas in de auto legde. Het licht van de gang achter haar, haar hand op de deurpost.

Anderhalf uur over de snelweg. De koplampen die een tunnel maakten in het donker, de rode achterlichten van vrachtwagens die ze een voor een passeerde. Schone kleren halen. Thomas zien. Mirjam had gezegd: 'Maandag ben je terug?'

'Maandag.'

Thomas stond in de keuken toen ze binnenkwam. Hij zei niets. Hij sloeg zijn armen om haar heen en hield haar vast, lang, en ze duwde hem niet weg. Zijn overhemd rook naar het wasmiddel dat ze samen hadden uitgekozen. Ze stond daar met haar wang tegen een knoop en telde de seconden, ze kon het niet laten, en Eva was dood en zij stond in de armen van een man voor wie ze niet meer wist wat ze voelde.

De zondag ging voorbij. Thomas deed voorzichtig. Hij zette koffie voor haar neer en ging aan de andere kant van de bank zitten, niet te dichtbij, maar hij was er. ’s Avonds maakte hij toast die ze niet at. Hij at de zijne staand bij het aanrecht en keek uit het raam terwijl hij kauwde. Ze zat op de bank en keek naar het donker buiten en dacht aan de Plas. Aan het water. Aan Eva die doodsbang was voor water, al sinds haar negende, en die bij een plas was gevonden.

Dat klopte niet.

Ze had het nog niet uitgesproken, niet tegen Thomas, niet tegen Mirjam, niet tegen zichzelf. Maar het zat er al, als een speld in de voering van haar jas: je voelt hem pas als je verkeerd beweegt. Eva was doodsbang voor water. Eva was bij het water gevonden. De politie noemde het een ongeluk.

Ze stond op en deed het licht uit en ging liggen en sliep niet.

Maandagochtend reed ze terug naar Rotterdam.

De uitvaart was op dinsdag. Een kleine aula in Kralingen, stoelen in rijen, een kist van licht hout. De Schubert klonk al toen Nora binnenkwam. Het klonk anders dan op Mirjams telefoon in de keuken.

Nora herinnerde zich later weinig van de dienst. Niet de toespraken, niet de gezichten. Ze herinnerde zich dat de aula kleiner was dan ze had verwacht, en dat de stoelen niet helemaal gevuld waren, en dat het licht van buiten door de hoge ramen viel en over de kist een streep maakte die te scherp was, te helder voor wat erin lag. Ze herinnerde zich een vrouw in de rij voor haar die steeds de rits van haar schoudertas open en dicht deed, een zacht ritsend geluid dat ze niet meer kon vergeten.

De geur van chrysanten. Zo zwaar en zoet dat ze haar adem had ingehouden toen ze de aula binnenkwam.

Thomas achteraan, in een donker pak. Hij had niet naast haar gezeten. Hij had naar haar gekeken, één keer, toen ze binnenkwam, en ze had teruggeknikt.

Mirjam naast haar, in het zwart, haar rug recht. Halverwege de dienst had ze Nora's hand gepakt. Haar vingers waren koud en droog en sterker dan Nora had verwacht. Ze had die niet meer losgelaten. Op een gegeven moment was ze Nora's knokkels gaan strelen met haar duim, steeds hetzelfde rondje, langzaam. Nora had ernaar gekeken en gedacht: zij heeft niemand anders meer.

Na de dienst was er koffie in een zaaltje met stoelen langs de muren. Niemand dronk. Mensen stonden in groepjes en spraken zacht. Thomas stond bij de deur met een kop die hij niet aanraakte.

Een man van achter in de vijftig, in een grijs pak dat te warm was voor de zaal, kwam op Mirjam af. Hij drukte haar de hand en hield die vast en zei iets wat Nora niet verstond. 'Van haar werk,' zei Mirjam, toen hij al naar de deur liep.

'Ik kom vanavond niet naar huis,' zei Nora. 'Ik blijf in de studio.'

Hij keek haar aan. 'Oké.' Hij zweeg even. 'Bel me.'

Ze knikte.

Die avond lag ze in haar studio op de uitklapbank en luisterde naar het verkeer op de Nieuwe Binnenweg. Het rolgordijn sloot niet helemaal. Het licht van de straatlantaarn trok een streep over het plafond.

Mirjam in de deuropening toen Nora na de dienst vertrok, haar hand opgestoken, het licht van de gang achter haar. Ze had gewacht tot Nora de auto had gestart en pas daarna de deur dichtgedaan.

Eva. Niet Eva die dood was, maar Eva van vijftien die haar moeder belde vanuit Zeeland om te vertellen over de

mosselen, Eva die lachte, Eva die op de fiets altijd achteromkeek om te zien of Nora er nog was.

Het water. De Plas. De politie die het een ongeluk noemde.

De volgende ochtend stond ze vroeg op en reed naar de Kralingse Plas.

1

De Kralingse Plas zag er die ochtend uit als een ansichtkaart.

Nora had *ansichtkaart* altijd een verraderlijk woord gevonden. Je pinde iets moois vast, je plakte er een postzegel op en je gaf het weg. Alsof het niets kostte.

Ze stond aan de rand van het pad dat langs het water liep, haar handen diep in de zakken van haar jas. De kou kwam niet in één keer. Hij zocht de naden, de knoopsgaten, het randje pols tussen mouw en zak. Oktober had de bomen al half kaalgeslagen en de weinige bladeren die nog hingen hadden de kleur van oud bloed. Wat al gevallen was lag in natte hoopjes op het pad, plakte aan haar zolen en rook zoetig, naar rotting, een geur die er in de zomer niet was. Verderop, bij de steigers, dobberden twee meerkoeten alsof er niets aan de hand was. Hun roep droeg over het water, kort en metalig, een nagel tegen een glas.

Misschien was er ook niets aan de hand. Misschien verbeeldde ze zich alles.

Dat zei Thomas ook altijd. *Je verbeeldt je dingen, Nora. Jij ziet overal iets achter.*

Ze haalde haar telefoon uit haar zak. Het was de zesde keer sinds ze hier stond. Elke keer opende ze hetzelfde bericht en las het, van boven naar beneden en weer terug, tot de letters loskwamen van wat ze zeiden.

Het was geen bericht van Mirjam. Het was van Eva.

Kun je vanavond? Ik wil je iets vertellen. Bel me als je dit leest. x

Donderdag 25 september, 18:47. Het eerste bericht in ruim twee jaar.

Nora had het gezien om tien over zeven, aan de keukentafel, terwijl Thomas tegenover haar zat en iets zei over de hypotheek. Ze had naar het scherm gestaard tot het uitging. Na ruim twee jaar stilte stuurde Eva geen berichtje omdat ze zin had in koffie. Dit was iets. Dit was het gesprek dat Eva al jaren wilde voeren en waar Nora al jaren voor wegliep.

Ze had de telefoon omgedraaid op de tafel en naar Thomas geluisterd zonder iets te horen.

Om 23:30 die avond was Eva dood, had de politie aan Mirjam gezegd.

Voor ze de telefoon wegstopte, bleef haar duim op het scherm liggen, op de x die Eva onder elk bericht zette, onder verjaardagswensen en boodschappenlijstjes en het kortste ok, een gewoonte die ze ergens had opgepikt, van haar moeder misschien of van een meisje in de brugklas dat iedereen nadeed, en Nora had nooit gevraagd waar hij vandaan kwam. Ze stopte de telefoon in haar zak.

Het water voor haar was donkergroen, bijna zwart, en zo stil dat de kringen van de meerkoeten er lang in bleven staan. Aan de overkant, half achter vergeeld riet, stond de molen, zwart afgetekend tegen een lage lucht. Het licht kwam schuin en waterig over het pad en trok de schaduw van elk paaltje uit tot ver voorbij het paaltje zelf.

Vijf dagen eerder had Mirjam gebeld. Het was vrijdag, begin van de middag, Nora was op de bank in slaap gevallen met een boek op haar borst en Thomas zat op kantoor. *Eva is vanochtend gevonden. Bij de Kralingse Plas.* Daarna waren de dagen in elkaar overgelopen: telefoontjes, bloemen, kaarten die op de mat bleven liggen tot iemand ze opraapte, het huis van Mirjam, het kamertje van Eva. Op de heenweg, die eerste middag, had ze de auto in een parkeerstrook gezet omdat haar handen het stuur niet stil konden houden.

De uitvaart was de dag ervoor geweest. Het voelde als twee weken. Ze was niet naar huis gegaan maar naar de studio, en die ochtend had ze Thomas een bericht gestuurd dat ze naar Mirjam ging. Dat was niet helemaal gelogen. Maar eerst was ze hierheen gereden, naar de Plas, zonder precies te weten waarom.

Bij de oever draaiden rottende bladeren langzaam rond, bruin op zwart. Aan de overkant vloog een aalscholver op, laag over het oppervlak; bij elke slag raakten zijn vleugels bijna het water. Ze volgde hem tot hij achter de rietkragen verdween. In het riet bewoog iets, een meerkoet misschien, of de wind. Van de stad kwam hier weinig door. Verkeer op de Kralingseweg. Een hond die ergens blafte en niet ophield.

Ze stond hier nu twintig minuten, misschien langer. Haar tenen waren gevoelloos in haar schoenen en haar neus liep; ze veegde hem af aan haar mouw. Ze had gedacht dat ze, op de plek waar Eva had gestaan, iets van Eva zou voelen. Ze voelde de kou. Ze voelde dat ze moest plassen.

Eva was doodsbang voor water.

Dat wist Nora al sinds ze negen waren en Eva bij gymles had geweigerd het bad in te gaan. De lerares had haar bij de pols gepakt, niet ruw maar wel te stevig, en Eva had geschreeuwd, met een geluid dat Nora nog steeds kon horen als ze er niet op bedacht was. Het had door de zwemhal gegalmd, tegen de natte tegels en het hoge plafond, over het blauwe chloorwater heen, een geluid dat te groot was voor een kind van negen. De lerares had haar losgelaten alsof ze zich had gebrand. Niemand had er ooit meer iets over gezegd. Niet de lerares, niet de kinderen, niet Eva.

Dat was vierendertig jaar geleden.

Eva had nooit uitgelegd waarom, en Nora had het nooit gevraagd. Sommige dingen vraag je een beste vriendin niet. Je

weet ze, je bergt ze op, in een deel van jezelf waar je niet vaak komt.

Het was iets van Eva zelf. Iets wat ze meedroeg zonder het ooit neer te zetten, als een steen in haar jaszak.

En nu lag ze in het water. Of had ze in het water gelegen. Hier, op deze plek, in dit donkere water waar je de bodem niet kon zien.

Gevonden bij de Kralingse Plas.

Nora deed een stap naar voren. Het pad was bezaaid met natte bladeren en de modder trok aan haar schoenzool, een zacht zuigend geluid. Ze bleef staan en keek naar de plek waar het afzetlint had gehangen. Er was nog een stukje over, oranje en wit, vastgeknoopt aan een paaltje en daarna losgeraakt. Het hing slap in de windstilte, verregend, de uiteinden uitgebleekt tot bijna wit. Een eind verderop lag een tweede stuk op de grond, half onder de bladeren. Niemand had het opgeruimd. Hier kwam niemand meer voor terug.

Ze probeerde zich voor te stellen hoe het eruit had gezien. Het blauwe licht van politieauto's dat over het water weerkaatste. Mensen in witte pakken langs de waterlijn. Een brancard op het gras, of op het pad, ze wist niet waar ze die neerzetten. Ze probeerde zich Eva's gezicht voor te stellen maar haar hoofd weigerde. Het enige wat ze zag was het water. Hoe het er die avond uit moest hebben gezien, in het donker, zonder de lantaarns, zonder de joggers en de moeders met buggy's. Alleen Eva, en het water, en haar angst ervoor.

Waarom was ze hier naartoe gegaan?

De wind stak op, kort en koud, en het water rimpelde. Van de oever kwam een lucht van modder met iets zoetigs eronder, vis of rottend riet. De hond was opgehouden met blaffen. Het water tikte tegen de oever, onregelmatig, en ze merkte dat ze op de volgende tik stond te wachten.

Wat haar hoofd niet weigerde, was de andere gedachte. De gedachte die er al was geweest toen Mirjam belde, nog

voor ze de woorden helemaal had gehoord. Die er was toen ze in de auto zat. Die er was op de uitvaart, toen Mirjam haar hand vasthield en zij naar de kist keek. Die er was elke ochtend als ze wakker werd in het logeerbed bij Mirjam, in het kamertje waar ze als kind met Eva op de grond had gezeten en beloofd had om nooit iets te zeggen.

Eva is niet zomaar in dit water beland.

En als dat waar was, als dat waar was, dan wist Nora ook waarom.

De zomer dat ze veertien waren. Wat ze hadden gezien en waar ze nooit over hadden gesproken. Het meisje dat hen had weggestuurd en dat daarna was verdwenen.

Eva had het niet meer verdragen. Dat wist Nora zonder bewijs, zonder dat iemand het had bevestigd. Ze wist het door de ruzie, ruim twee jaar eerder, toen Eva had gezegd: *je kunt niet je hele leven blijven wegkijken.* Nora had gezegd dat ze niet wegkeek. Eva had niets meer gezegd. Daarna ruim twee jaar stilte, tot dat ene bericht op haar telefoon.

En dan was het haar schuld.

Niet omdat ze Eva had vermoord. Maar omdat Eva haar nodig had gehad en zij te laat was geweest. Het bericht stond nog op haar telefoon. *Kun je vanavond?* En zij had de telefoon omgedraaid en naar Thomas geluisterd.

Er was geen morgen meer.

Nora trok haar jas dichter om zich heen. De kou was nu overal, in haar handen, in haar keel, in het stukje nek boven haar sjaal dat ze niet bedekt had omdat ze die ochtend de deur uit was gelopen zonder na te denken. Ze had niet geslapen, niet echt, al een week niet: een paar uur per nacht, en die uren waren dromen zonder verhaal, waaruit ze wakker werd met natte wangen zonder te weten of het tranen waren of zweet.

Een meerkoet dook onder en kwam een eind verderop weer boven, met lege snavel. Ze keek hoe het water zich boven de plek sloot.

Toen draaide ze zich om en liep terug naar haar auto.
Ze had een hoop te doen.

2

De deur stond al op een kier toen Nora het tuinpad op liep.

Mirjam verscheen in de opening voordat Nora had aangebeld, de theedoek over haar schouder, haar hand op de deurpost. Ze keek Nora aan zonder iets te zeggen, langer dan nodig was, en deed toen een stap opzij.

'Ik dacht al dat je zou komen,' zei ze.

Nora stapte langs haar heen de gang in. De geur trof haar bij de eerste ademhaling, zoals elke keer: lavendel en oud papier, en daaronder iets van boenwas en een geurkaars die ooit had gebrand. Ze had er twee nachten geslapen, in Eva's kamer boven, maar haar neus raakte er niet aan gewend.

In de spiegel naast de kapstok ving ze een glimp van zichzelf op. Bleker dan ze had verwacht, donkere kringen, haar haren half plakkerig van de motregen. Ze keek weg. Aan de kapstok hing Eva's regenjas, donkergroen, de kraag omgevouwen. Ernaast Mirjams vest, en een paraplu die al weken niet was gebruikt. De jas hing er precies zoals hij er de vrijdag ervoor had gehangen toen Nora voor het eerst was binnengekomen, te verdoofd om iets te voelen. Nu zag ze de drukknoop die aan de kraag hing, los, aan één draadje. Eva had hem nooit laten maken. Zo'n ding dat je elke keer opmerkte en elke keer weer vergat.

Aan de muur naast de spiegel hingen de foto's die er altijd hadden gehangen. Eva als kind op een schommel, haar knieën geschaafd, haar lach breed en roekeloos. Eva als tiener met haar haren in een paardenstaart. Eva begin twintig met een

glas in haar hand, haar hoofd schuin, lachend naar iemand die buiten het kader stond. Daarna niets meer. De muur was leeg na het derde lijstje.

Mirjam was al doorgelopen naar de keuken.

Nora bleef in de gang staan. Het huis was warm, ergens achter de muren tikte de verwarming, en de kou van de Plas trok uit haar kleren, eerst uit haar mouwen, het laatst uit haar schoenen. Een uur eerder had ze aan het water gestaan en iets geweten waar ze nog geen woorden voor had.

Hier, in dit huis, werd die gedachte minder scherp. De lavendel, de klok, de foto's aan de muur: alles dempte.

De waterkoker klikte uit. Mirjam schonk thee in twee koppen. Haar hand trilde licht toen ze de waterkoker bij het handvat vasthield, haar vingers mager en blauwaderig onder de dunne huid. Ze bewoog langzaam: kopjes neerzetten, thee erin, melk uit de koelkast, een lepeltje dat ze bij Nora's kop legde maar niet bij haar eigen.

Nora ging zitten op de stoel bij het raam. Tegenover haar stond Eva's stoel met het blauwe kussen. Leeg. Mirjam had het kussen niet weggehaald. De stof was verbleekt waar Eva altijd had gezeten.

'Je ziet er moe uit,' zei Mirjam. Ze ging zitten op de stoel naast Eva's plek, niet ertegenover.

'Ik ben vanmorgen bij de Plas geweest.'

Mirjam knikte. Ze blies over haar thee. 'Ik hoopte dat je dat niet zou doen.'

'Waarom niet?'

'Omdat het niets oplevert.' Ze zette de kop neer. 'Ik ben er ook geweest. De ochtend nadat ze haar vonden. Ik stond er en ik keek naar het water en ik probeerde iets te voelen wat paste bij wat er was gebeurd. Het paste niet. Niets paste.'

Door het keukenraam zag Nora de achtertuin: de hortensia met bruine, ingezakte bloemen, het lege

vogelhuisje aan de schutting, de tegels van het terras die scheef waren gezakt door wortels van de berk die er al stond toen Eva klein was. Het regende niet meer. Onder het dakje van het vogelhuisje hing een rij druppels die niet vielen.

Mirjam draaide de theekop rond tussen haar handen.

'Ik heb iets voor je,' zei ze.

Ze stond op en liep naar de secretaire bij het raam. Het was een smal meubel van donker hout dat Nora al kende sinds ze als kind bij Eva speelde. Eva had er haar huiswerk aan gemaakt, met het blad opengeklapt en haar benen bungelend omdat de stoel te hoog was.

Mirjam opende de bovenste la en haalde er een envelop uit. Wit, geen naam erop, ongekreukt. Ze legde hem op tafel tussen de twee theekopjes in.

'Eva heeft dit bij me achtergelaten,' zei ze. 'Een paar weken voordat het gebeurde. Ze vroeg me om het te bewaren. En om het aan jou te geven als er iets zou gebeuren.'

Nora keek naar de envelop. Ze raakte hem niet aan. De klok in de gang tikte, droog en regelmatig. Ze had hem twee nachten lang gehoord, door de vloer van Eva's kamer heen.

'Waarom heb je het niet eerder gegeven?'

Mirjam ging weer zitten. Ze vouwde de theedoek op haar schoot in een vierkant, streek hem glad met haar handpalmen. 'Je was er niet klaar voor. Je had de uitvaart. Je was…' Ze liet de zin hangen. 'Ik wilde je niet belasten met iets wat ik zelf niet begreep.'

'Heb je het opengemaakt?'

'Nee.' Mirjam keek haar aan. 'Het was niet voor mij.'

Nora pakte de envelop. Ze draaide hem om. Niets op de achterkant. Ze scheurde hem open met haar duim, voorzichtiger dan nodig was.

Eén velletje papier. Eva's handschrift, klein, de letters niet verbonden. Op school hadden ze er allebei opmerkingen over

gekregen. Eva zette elk woord los op het papier, een blokje dat je kon oppakken en ergens anders neerleggen.

Tuin 47. Onder de vensterbank.

Dat was alles.

Nora las het twee keer, de tweede keer trager, maar er kwam niets bij. Een nummer en een vensterbank.

Ze hield het papier vast. Eva had dit geschreven, ergens aan een tafel, met Nora in gedachten. Na ruim twee jaar stilte. Na de ruzie die nooit was opgelost en de woorden die nooit waren teruggenomen. Eva had geschreven: als er iets gebeurt, krijgt Nora dit.

Ze moest even slikken. Ze legde het papier naast haar theekop en drukte met haar duim op de vouw.

'Wist je wat het betekende?' zei ze.

'De volkstuin,' zei Mirjam. 'Eva had me verteld dat ze iets had opgeborgen. Ze vertelde niet wat.'

'Wanneer precies?'

Mirjam keek naar het raam. 'Een paar weken geleden. Ze kwam langs, onverwacht. We hadden thee, en op een gegeven moment legde ze de envelop op tafel. Ze zei: als er iets gebeurt, geef dit aan Nora.' Ze zweeg even. 'Ik vroeg wat ze bedoelde. Ze zei dat het een voorzorgsmaatregel was.'

'Een voorzorgsmaatregel.'

'Dat waren haar woorden.'

Nora pakte haar theekop met twee handen en nam een slok. De thee was lauw geworden.

'Was ze bang?'

'Eva was nooit bang.' Mirjam zei het snel, te snel, en corrigeerde zichzelf. 'Ze liet het in elk geval niet zien. Maar ze was de laatste tijd anders. Stiller. Afwezig bijna. Maar dat klopt niet. Het was meer alsof ze ergens mee bezig was waar ze mij niet bij wilde hebben.'

'Had ze het over mij gehad?'

Mirjam keek haar aan. Rond haar ogen zat een rode rand die ze niet had weggewerkt, en de huid eronder was dun en

blauwig, als crêpepapier dat te vaak was gladgestreken. Ze hield Nora's blik vast, een tel, twee tellen.

'Nee,' zei ze. 'Niet over jou.'

Het was geen overtuigende ontkenning. Maar het was een leugen waar Nora niet doorheen wilde prikken. Niet nu. Niet hier, aan deze tafel, met de lege stoel en het blauwe kussen en de klok die tikte.

De keuken werd donkerder terwijl ze praatten, de hoeken het eerst. Op het aanrecht stond een schaaltje met beschuit dat Mirjam eerder die week had neergezet en waar niemand aan had gezeten.

Ze dronken hun thee. Mirjam praatte over de dingen die geregeld moesten worden: de gemeente, het appartement, een advocaat die ze niet kon bereiken. Een meneer van Eva's afdeling had twee keer gebeld, of hij haar werkspullen mocht ophalen. 'Werkspullen.' Ze schudde haar hoofd. 'Ik wist niet eens wat hij bedoelde.' Nora luisterde met het ene oor terwijl het andere sorteerde.

Mirjam zette haar kop neer en keek ernaar.

'Weet je wat ik niet uit mijn hoofd krijg,' zei ze. Haar stem was zachter nu, ingehouden, meer tegen zichzelf dan tegen Nora. 'Haar telefoon. Die lag op het bankje, naast haar tas. Netjes ernaast. Alsof ze hem had neergelegd en was opgestaan om even te lopen.'

Ze keek op. 'Wie doet dat, 's avonds? Bij het water?'

Nora zei niets.

'Het lag er netjes,' zei Mirjam weer, en het woord bleef in de keuken hangen. Ze schudde haar hoofd. 'Ik heb de afgelopen week zoveel gehoord van zoveel mensen, ik weet niet eens meer van wie ik wat heb. Maar dat beeld krijg ik niet weg.'

De koelkast sloeg aan met een zacht gezoem. Buiten viel een takje op het terras, een kort tikkend geluid.

Nora pakte het briefje van tafel en stopte het in haar binnenzak.

‘Ik weet nog niet wat ik hiermee doe,’ zei ze.

‘Wil je dat ik meega?’

‘Nee. Dit moet ik alleen doen.’

Mirjam knikte. Ze stond op en pakte de theekopjes. Bij het aanrecht bleef ze even staan met haar rug naar Nora toe, haar schouders iets opgetrokken, haar hoofd gebogen. Ze draaide de kraan open en het water sloeg op het metaal.

‘Je kunt hier altijd terecht,’ zei ze, zonder zich om te draaien. ‘Dat weet je.’

‘Ik weet het.’

Nora stond op. Ze keek nog een keer naar Eva’s stoel. Toen liep ze de gang in, langs de foto’s, langs de regenjas met de losse drukknoop, langs de spiegel waar ze niet in keek.

Buiten was de motregen terug, zo fijn dat ze hem pas merkte toen haar haar tegen haar voorhoofd plakte. In de auto hoorde ze hem op het dak, zo licht dat het eerder ruisen was dan tikken. Ze legde haar hand op haar binnenzak, op het briefje, en zag Eva aan de secretaire zitten, met haar benen bungelend onder de te hoge stoel en haar pen boven een schrift, elk woord apart neergezet, terwijl Nora op de vloer lag met haar kin in haar handen en wachtte tot ze klaar was en ze naar buiten konden. *Tuin 47. Onder de vensterbank.* Een plek. Meer had Eva haar niet gegeven.

Ze reed niet naar het Toepad, niet vanavond. Eerst naar haar studio, drie straten van de Nieuwe Binnenweg, het appartement dat ze huurde voor de dagen dat ze op de redactie moest zijn. Ze zou er slecht slapen op de smalle bank die uitklapte tot iets wat zich een bed noemde, en de volgende ochtend zou ze naar de volkstuin rijden.

Maar nu reed ze door de regen en dacht aan de telefoon op het bankje. Netjes ernaast. Alsof iemand hem had klaargezet.

En aan Mirjams handen om de theekop, de blauwaderige vingers, de duimen bovenop. En aan hoe ze de envelop weken had bewaard in de la van de secretaire, zonder hem te openen, zonder vragen te stellen.

3

De volkstuinen aan het Toepad lagen er verlaten bij.

Nora parkeerde langs de weg en zette de motor uit. Het was halftien, donderdagochtend. Ze had drie uur geslapen op de smalle uitklapbank in haar studio, was om zeven uur opgestaan, had koffie gedronken die naar het filterapparaat van iemand anders smaakte, en had een uur naar het briefje gekeken dat op haar bureau lag. *Tuin 47. Onder de vensterbank.* Toen was ze in de auto gestapt. Drie huizen verderop startte een donkere auto toen zij de hare startte; in haar spiegel sloegen de achterlichten de hoek om, en ze dacht er niet verder over na.

Ze had onderweg niemand gebeld. Niet Thomas, die de dag ervoor twee keer had gebeld en die ze beide keren had laten overgaan. Niet Mirjam. Dit was iets tussen haar en Eva, en het was al dertig jaar te laat.

Het hek van het complex was open. Ze liep het hoofdpad op, gravel dat zacht knarste onder haar schoenen, donkerder dan normaal door de regen van de nacht ervoor. Aan weerszijden lagen tuinen die klaar waren gemaakt voor de winter: omgeploegd, kaalgeslagen, de aarde zwart en vochtig. Hier en daar een verwilderde struik, een vergeten dahlia die bruin en krom boven de grond uitstak. De huisjes hadden hun luiken dicht, de felgekleurde deuren gesloten, verf die bladderde bij de onderkant.

Aan het eind van het pad zag ze de kantine, een laag gebouwtje met een veranda. Door het raam stoelen,

omgekeerd op tafels, en een krijtbord waarop iemand nog steeds de barbecue van augustus aankondigde.

Het was hier stiller dan de stad ooit werd; daar lekte altijd iets door, verkeer, een stem, een machine. Wind door het gaas van het hek. Een kraai ergens boven haar. Verder niets.

Nummer 47 lag achteraan, tegen het hek dat grensde aan de begraafplaats.

Nora zag het al van het pad af: een klein houten huisje met een blauwe deur, de verf lichter op de plekken waar de zon het meest op scheen. Klimop over het dak, de ranken bruin en droog nu het oktober was. Het raampje naast de deur was beslagen van binnenuit.

Pas hier hoorde ze het: een radio, zacht, uit het huisje ernaast. Nummer 48. Een stem die iets zei over de wind en daarna muziek. Er was niemand te zien.

Aan de andere kant van het gaashek begonnen de grafstenen. Oud, donker, sommige zo schuin gezakt dat de tekst niet meer leesbaar was. Dennenbomen die het licht tegenhielden. De grond eronder bedekt met naalden, bruin en dik, en de geur die erdoorheen trok was harsig en koel, anders dan de rest van het complex.

Eva had haar tuin bewust hier gekozen. Dat wist Nora zeker, hoewel Eva het nooit had uitgesproken. Eva zocht altijd de rand van iets op, een plek waar je kon zitten zonder dat iemand je zag. Als kind was Eva degene die altijd het verst van de groep af ging zitten, op de rand van het schoolplein, met haar rug tegen de muur en een boek op haar knieën. Nora had op haar zesde de oversteek gemaakt, van de groep naar die muur, op een dag dat niemand keek, en was naast haar gaan zitten zonder iets te zeggen. Eva had haar boek een stukje opgeschoven, zodat het op twee paar knieën lag. Daarna zaten ze er elke pauze, de bakstenen warm in hun rug

als de zon erop had gestaan en koud en een beetje vochtig na regen, en van dat eerste boek wist Nora niets meer, niet de titel en niet waar het over ging, alleen dat Eva aan het eind van elke bladzijde wachtte tot Nora knikte, en dan pas omsloeg.

Het hangslot zat op de grendel. Nora bukte en tilde de stenen bloempot op die naast de deur lag, scheefgezakt, de plant erin al maanden dood. Eronder de reservesleutel, in een plastic zakje dat Eva er ooit omheen had gedaan tegen het roest. Nora wist dat hij er lag omdat ze het altijd had geweten, zoals je van je beste vriendin dingen weet die niemand anders weet: waar ze haar sleutel bewaart, hoe ze haar thee drinkt, welk nummer ze belt als ze 's nachts niet kan slapen.

Ze had dat nummer niet meer gebeld.

Ze stak de sleutel in het slot, draaide, en duwde de deur open.

Binnen rook het naar aarde en terpentijn en iets muskaatachtigs, zoetig en scherp tegelijk, dat van Eva was. De terpentijn was van het tekenen; naast haar werk bij de gemeente illustreerde Eva voor de lol, botanische prints en een enkele boekomslag, geduldig werk dat paste bij iemand die urenlang naar één blad kon kijken. Het tuinhuisje was klein, drie bij vier misschien, met een werkbank langs de achterwand en gereedschap aan haken: een snoeischaar, een kleine hark, een rol bindtouw. Op de werkbank potjes met zaad, geordend op formaat, de etiketten in Eva's handschrift. Courgette. Salie. Lavendel.

Een tuinstoel bij het raampje, half opengeklapt, een verfrommelde krant op de zitting. De krant was van augustus; ze kon de datum lezen boven een artikel over de waterkwaliteit in de Kralingse Plas. Naast de stoel een thermosfles die nog halfvol was met iets dat ooit thee was